

ŞCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ

Facultatea de Litere

Gabriela TUTUNEA

ROLUL ŞI POTENŢIALUL SCHIMBULUI VIRTUAL ÎN DEZVOLTAREA COMPETENŢEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ. ÎNVĂŢĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR DIN ROMÂNIA – STUDIU DE CAZ

THE ROLE AND POTENTIAL OF VIRTUAL EXCHANGE IN THE DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE. THE CASE OF PRE-UNIVERSITY EDUCATION IN ROMANIA

REZUMAT

Conducător științific

Prof.dr. Marinela BURADA

BRAȘOV, 2024

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL 1: Rolul Schimbului Virtual în educație. O privire de ansamblu asupra practicilor internaționale în domeniu

CAPITOLUL 2: Importanța, natura și dobândirea Competenței de Comunicare Interculturală. În ce mod Schimbul Virtual poate oferi sprijin

CAPITOLUL 3: Tehnologia Informației și Comunicațiilor și dobândirea Competenței de Comunicare Interculturală. O privire critică asupra resurselor digitale utilizate în Schimbul Virtual

CAPITOLUL 4: Relația dintre Competența de Comunicare Interculturală și Schimbul Virtual. O abordare statistică a proiectelor eTwinning

CONCLUZII

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Tema cercetării de față se află la intersecția dintre domeniile comunicare și tehnologie. Proiectele internaționale online sunt contextele în care acestea se completează și depind unul de celălalt: participanții din medii culturale diferite interacționează și colaborează cu ajutorul tehnologiei. Pentru a interacționa, ei au nevoie de Competența de Comunicare Interculturală (eng. Intercultural Communicative Competence, abreviat ICC), iar colaborarea lor se desfășoară cel mai adesea în spațiul virtual. Astfel de colaborări prin internet între parteneri din medii culturale diferite și în cadrul instituțiilor de învățământ formează Schimbul Virtual (eng. Virtual Exchange, abreviat VE). Principala preocupare a cercetării de față este relația dintre ICC și VE. În acest scop am adoptat o abordare statistică care permite măsurarea atât a rolului (cu analiza de corelație), cât și a potențialului (cu analiza de regresie) pe care VE îl joacă în dezvoltarea ICC.

Subiectul acestei cercetări este de actualitate și cu relevanță în peisajul învățământului românesc. Metodologia pentru conferirea titlului de Colegiu (Național) instituțiilor de învățământ preuniversitar din România necesită „implementarea a cel puțin unui proiect cu finanțare externă și relevant pentru dezvoltarea unității de învățământ, în ultimii 5 ani” (link 1 în Bibliografia selectivă) [trad. ns.].

Înainte de 2019, munca la distanță era doar modalitate alternativă de lucru, utilizată atât în mediul economic, cât și în educație. În timpul pandemiei de Covid-19, aceasta a devenit singura opțiune de a continua activitățile, majoritatea dintre acestea desfășurându-se în modul online. De exemplu, conform Centrului Național de Statistică a Educației (NCES), în 2017 doar 13% dintre studenții din Statele Unite au urmat exclusiv cursuri de învățământ la distanță; în 2020, din cauza izolării datorate pandemiei de Covid-19, învățământul online a fost singura modalitate de a continua procesele didactice. În acest context, au fost create numeroase resurse pentru a sprijini învățământul la distanță. De exemplu, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) raportează în 2020 utilizarea platformelor de învățare online pe scară largă, la toate nivelurile.

Trebuie subliniat faptul că, deşi VE include activităţi de învăţare online, domeniul său de aplicare este mult mai larg. Potrivit unui raport al Comisiei Europene din 2020, scopul VE este de a oferi experienţă interculturală unui număr cât mai mare de oameni. Prin urmare, activităţile VE se concentrează pe interacţiunea prin dialog între elevi din medii culturale diferite. Succesul unei experienţe VE a fost legat de coexistenţa mai multor factori: curricula, selecţia şi proiectarea activităţilor, evaluarea performanţei şi îndrumarea culturală şi lingvistică oferită de profesor (cf. O'Dowd, 2013), subiect ce a fost dezvoltat în Capitolul 1.

Study Abroad (SA) este un program educaţional bine stabilit care permite studenţilor să trăiască şi să studieze în străinătate. Pe lângă cunoştinţele şi abilităţile din diferite discipline, aceştia mai dobândesc şi experienţă interculturală şi în plus îşi îmbunătăţesc abilităţile de comunicare în limba străină respectivă. Evident, numărul studenţilor care au acces la astfel de programe SA este limitat, în principal în cauza costurilor pe care acest tip de program le presupune. Mai mult, cercetările asupra impactului SA au evidenţiat şi situaţii în care studenţii participanţi la programe SA au interacţionat destul de puţin cu reprezentanţi ai culturii gazdă, fără a dezvolta, în consecinţă, vreun fel de parteneriat.

În literatura de specialitate (e.g. O'Dowd, 2021) VE şi SA sunt descrise ca două programe educaţionale care se completează reciproc şi, prin urmare, nu ar trebui comparate; un program VE poate fi considerat ca o alternativă la programele SA, datorită „integrării intenţionate a dimensiunii internaţionale şi interculturale în curriculumul formal şi informal pentru toţi studenţii” (cf. O'Dowd, 2017, p.8) [trad. ns.]. Într-adevăr, în timp ce un program SA nu urmăreşte în mod special promovarea dialogului între studenţii care provin din culturi diferite (cf. Comisiei Europene, 2020), VE vine cu avantajul suplimentar de a oferi studenţilor experienţă internaţională, permiţându-le „să-şi lărgescă orizontul sau experienţa interacţionând cu parteneri din alte culturi, să-şi îmbunătăţească perspectivele atât pe piaţa muncii cât şi competenţele de comunicare în limba engleză” (cf. Schleicher, 2020, p.10) [trad. ns.]. Mai mult

decât o alternativă, VE a fost singura modalitate de a oferi studenţilor expunere internaţională în timpul pandemiei de Covid-19, având în vedere restricţiile de călătorie. La fel de important, învăţarea prin VE ajută la prevenirea şocului cultural pe care îl pot suferi studenţii internaţionali în cursul / ca urmare a unei experienţe SA (subiect dezvoltat în Capitolul 2).

În plus, într-un proiect multicultural, studenţii pot interacţiona cu colegi din mai multe culturi şi pentru perioade mai lungi de timp. În 1994, Straus şi McGrath au observat faptul că echipele virtuale realizează o eficienţă sporită în acele tipuri de activităţi care implică un nivel mai scăzut de coordonare, în timp ce grupurile care lucrează faţă în faţă dau rezultate mai bune în sarcini care necesită un nivel ridicat de coordonare. O secţiune din Capitolul 1 abordează beneficiile şi limitările învăţării cu VE, iar o alta se referă la evaluarea lucrului în colaborare.

VE a devenit o parte a sistemului de educaţie şi, ca urmare, vizează nu numai aspectul cognitiv, dar şi pe cel fizic, moral şi emoţional. De exemplu, referindu-se la obiectivele sistemului şcolar public american, în 2006 Rothstein şi Jacobsen au enumerat următoarele: dezvoltarea abilităţilor academice (incluzând, pe lângă abilităţi active şi pasive, ştiinţe, matematică şi istorie), arte şi literatură, educaţie, abilităţi critice de ordin superior şi inferior, abilităţi sociale şi etice, educaţie pentru sănătate fizică şi emoţională şi, foarte important, abilităţi de comunicare şi cooperare interculturală.

În Europa, conform cadrului elaborat de Comisia Europeană, obiectivele educaţionale se referă la citirea / înţelegerea discursului, matematică şi ştiinţe, creativitate, inovare, integrare socială, echitate, responsabilitate civică, învăţare pe tot parcursul vieţii, antreprenariat şi mobilitate. Prin urmare, devine evident faptul că, după cum au remarcat şi Lindner şi Méndez Garcia în 2014, atât sistemele şcolare americane, cât şi cele europene sunt orientate spre „dezvoltarea competenţei interculturale pentru a ajuta cetăţenii să trăiască împreună în societăţi cu mare diversitate culturală” (p. 226-227) [trad. ns.].

Printre primele experiențe VE publicate, în 1991 Tella a descris modul în care comunicarea prin eMail poate fi personalizată pentru utilizarea ei la orele de limbi străine. În 2020, Comisia Europeană a oferit detalii despre utilizarea la scară largă a VE ca alternativă la programele SA din domeniul studiilor educaționale. Mai târziu, în 2021, după ce a studiat documentele Comisiei și anume „Planul de acțiune pentru educație digitală (2021-2027)” [trad. ns.] și „Comunicarea Comisiei privind realizarea Spațiului Educațional European până în 2025” [trad. ns.], O’Dowd a prezentat VE drept o completare a SA, o etapă de inițiere în scopul afilierii la un nou mediu cultural. Mai mult, VE poate fi util și în situații în care studenții internaționali reveniți acasă, dacă mențin relațiile inițiate în timpul participării la un program SA, ar putea dezvolta și alte proiecte. O secțiune a Capitolului 1 tratează natura VE-ului, iar alta este dedicată modurilor în care VE a fost pus în practică.

În 2006 Kilian a studiat VE și a remarcat faptul că obiectivele sale specifice sunt învățarea limbilor străine, alfabetizarea digitală și, nu în ultimul rând, Competența de Comunicare Interculturală (ICC), văzută ca o abilitate importantă pentru toți – atât pentru studenții de la științele exacte, cât și pentru cei de la științe sociale. Din acest motiv, Competența de Comunicare Interculturală face obiectul Capitolului 2 din prezenta lucrare, unde sunt tratate problemele cheie legate de natura ICC-ului.

Multe întâlniri interculturale au loc astăzi atât din motive profesionale cât și personale (cf. Hofstede *et al.*, 2010). Implicarea într-o interacțiune interculturală presupune în mod evident comunicarea în aceeași limbă. Mulți autori susțin că aceasta necesită și cunoașterea culturii în limba în care interacțiunii se exprimă; în caz contrar, s-a susținut că o întâlnire interculturală are cel mai probabil drept rezultat o interpretare greșită a situației, dacă nu chiar un conflict (cf. Rutherford, 1990). Cu toate acestea, există unele sectoare de activitate, cum ar fi cluburile sportive, universitățile sau cele din domeniul militar, care au depășit această problemă prin

dezvoltarea unei culturi de grup, în care „oamenii se pot întâlni și pot interacționa de la egal la egal” (cf. Hofstede *et al.*, 2010, p.388) [trad. ns.].

În zilele noastre, întâlnirile online pot fi mai frecvente decât întâlnirile față în față; acestea necesită ICC la fel de mult (dacă nu chiar mai mult) decât cele din urmă, deoarece situațiilor de comunicare virtuală le lipsesc indiciile non-verbale, paralingvistice. Jocurile online și paginile de socializare sunt medii în care întâlnirile interculturale sunt extrem de frecvente și implică un număr impresionant de participanți. Internetul pare a fi un instrument mai mult social decât tehnologic (cf. Berners-Lee, 1998). De asemenea, Tehnologiile Informației și Comunicațiilor (ICT) sunt văzute ca mijloace culturale prin care oamenii construiesc și mențin relații sociale și profesionale (cf. Cole, 1996). De exemplu, analizând forumuri în limba franceză dedicate discuțiilor despre ziarul „Le Monde”, Hanna și de Nooy (2003) au concluzionat faptul că participanții au dezvoltat relații culturale în care „nici politețea și nici acuratețea lingvistică nu erau măsura competenței interculturale, ci participarea minimă la genul dezbaterii” (p.78) [trad. ns]. De asemenea, jocurile online sunt extrem de educative, deoarece „jucătorii trebuie să fie capabili să negocieze și să socializeze în timpul jocului cu parteneri din medii culturale diferite” (cf. Thorne, 2008, p.317) [trad. ns.].

Cultura unei comunități este o consecință a comunicării în acea comunitate. Prin urmare, comunicarea este condiția prealabilă a dezvoltării unei culturi comune, un concept definit de mai multe dimensiuni: „comunicare verbală și non-verbală, atitudini, valori, credințe, comportamente care sunt acceptate și așteptate” (cf. Auwalu, 2015, p.3) [trad. ns].

Conceptul de comunicare a evoluat în timp: inițial a fost descris ca un proces unidirecțional, „o transmitere de informații, idei, emoții, abilități, cunoștințe, prin utilizarea simbolurilor, cuvintelor, imaginilor, figurilor, graficelor sau ilustrațiilor” (cf. Auwalu, 2015, p.3) [trad. ns]. Mai târziu, accentul s-a mutat pe natura reciprocă a comunicării, văzută ca un proces bidirecțional, „un schimb de semnificații” (p. 3) [trad. ns.]. În prezent, în centrul conceptului se

află reacția așteptată din partea interlocutorului; în această lumină, comunicarea este „un schimb de idei și sentimente între indivizi din societate, cu speranța unui feedback” (cf. Auwalu, 2015, p.3-4) [trad. ns.]. În cazul particular al VE-ului, scopul final al comunicării este menținerea relației dintre participanți, iar acesta depinde în mare măsură de feedback-ul pozitiv și satisfacția dată de interacțiune.

Conceptul de comunicare interculturală implică interacțiuni între oameni din medii culturale diferite: „un schimb de informații la diferite niveluri de conștientizare și control” (cf. Auwalu, 2015, p.4) [trad. ns.]. Astfel, devine tot mai evident faptul că ICC-ul nu este doar relevant, ci și indispensabil, în mediile profesionale din prezent. În Capitolul 2, accentul este pus pe diversele moduri în care acest concept complex, compozit, a fost definit în literatura de specialitate, modelele care stau la baza acestuia, precum și implicațiile practice legate de modul în care ICC-ul poate fi dobândit.

Abilitățile lingvistice în sine nu sunt suficiente pentru ca o persoană să fie competentă din punct de vedere comunicativ. În 1980 Canale și Swain au descris abilitatea comunicativă constând din patru subcompetențe: lingvistică, socio-lingvistică, discursivă și strategică. Trei decenii mai târziu, în 2014, Lotherington și Ronda atrag atenția asupra următorului fapt: fiind multimodală, comunicarea de bază în zilele noastre include și gestionarea conținutului audio și video, implicarea în interacțiuni digitale prin împrietenire, apreciere și/sau distribuire în mai multe platforme media. În același sens, în 2013, Katz și Macklin subliniază importanța alfabetizării digitale prin compararea cerințelor de comunicare ale secolului 21 cu cele de dinainte de era internetului: „cercetarea și comunicarea informațiilor prin medii digitale sunt la fel de importante precum au fost cititul și scrisul în secolele anterioare” (p.1) [trad. ns.].

În Capitolul 3 accentul este pus pe este sprijinul pe care Tehnologia Informației și Comunicațiilor (eng. Information and Communication Technology, abreviat ICT) îl furnizează în mediile profesionale și, mai concret, în contextul lucrului în colaborare prin internet. Premisa de

bază în acest capitol este că un proiect VE conceput pentru un cadru educațional depinde în întregime de instrumentele ICT utilizate pentru derularea lui. Selectarea celor mai potrivite instrumente ICT pentru un proiect trebuie să țină cont, întâi de toate, de activitățile specifice ale proiectului. Majoritatea instrumentelor ICT de astăzi oferă mai multe tipuri de servicii / funcții; pe de o parte, unul și același instrument poate fi utilizat în mai multe procese ale unui proiect virtual, pe de alta, diferite instrumente ICT pot facilita îndeplinirea uneia și aceleiași activități.

Acest capitol începe cu o scurtă prezentare generală menită să clarifice ce anume implică noțiunea de ICT; această clarificare este necesară, întrucât suportul tehnologic și funcționalitățile oferite reprezintă principalele criterii de clasificare a instrumentelor ICT. O colecție de modele, concepute de-a lungul timpului, sunt deosebit de relevante pentru cercetarea de față, deoarece ele permit asocierea activităților de învățare cu tehnologia disponibilă. Capitolul se încheie cu o discuție despre competențele ICT, ce anume implică și de ce sunt importante în selectarea instrumentelor ICT pentru un proiect online.

ICT este considerat ca fiind cea mai mare descoperire a anilor 1990 datorită apariției internetului (cf. Kauffmann și Carmi, 2014). Este de remarcat și faptul că, termenul ICT se referă atât la echipamentele hardware, cât și la software-ul care permite accesul la informații prin intermediul canalelor de comunicație. O gamă largă de aplicații disponibile prin intermediul ICT influențează major fiecare aspect al vieții noastre, cum ar fi: agențiile de apărare, industria de monitorizare, sistemul bancar, mass-media, educația, managementul organizațional, afacerile, guvernarea, înregistrarea electronică a pacienților și chiar socializarea. În 2006 Hiltz *et al.* dau exemplul campaniilor politice și comerțului electronic ca activități care depind în mare măsură de instrumentele ICT. Lucrul la distanță în companiile multinaționale, online banking-ul sau socializarea virtuală erau deja la modă în societatea secolului 21, chiar dinainte de pandemia de COVID-19. Mai mult, în timpul izolării din cauza COVID-19, teleworking-ul a fost singura modalitate prin care se putea continua lucrul în majoritatea domeniilor.

În 2008 Kock s-a referit la primele instrumente ICT utilizate în colaborare și a enumerat telegraful, introdus la mijlocul anilor 1800, și telefonul, implementat în anii 1870, ca fiind primele instrumente folosite. E-mailul, apărut în anii 1960, încă este considerat cel mai eficient instrument ICT de colaborare la distanță (cf. Kock, 2008).

Activități diferite au nevoie de instrumente ICT diferite pentru a funcționa optim (cf. DeSanctis și Gallupe, 1987). Prin urmare, selectarea instrumentelor ICT pentru un proiect VE necesită o evaluare preliminară a activităților proiectului. De exemplu, în 2007 Dooly a scris despre faptul că instrumentele ICT servesc doar la implementarea sarcinilor: „aspectul cel mai important în telecolaborare este proiectarea activității, nu instrumentul în sine” (p. 219) [trad. ns.]. Cu toate acestea, autoarea recomandă integrarea a cât mai multe instrumente ICT în proiectarea unei colaborări VE.

Pe lângă comunicarea intermediată de calculator, un rol important în dezvoltarea proiectelor VE reușite îl joacă strategiile care ghidează interacțiunea în cadrul grupului, în special în grupurile online mari, și anume acele strategii care promovează colaborarea între participanți (e.g. Dooly, 2007). Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât, așa cum se menționează în literatura de specialitate, aspectul social al interacțiunii online este adesea lăsat la o parte, iar spațiul virtual implică niveluri mai scăzute de interactivitate și spirit de lucru în echipă (cf. Blanchard, 2008). Această situație este dată de natura mediului digital în sine, așa cum se remarcă și în literatura de specialitate (spre exemplu Fernandez, 2008); comunicarea intermediată de tehnologie îi face pe oameni să acționeze mai pragmatic, adică mai concentrați la sarcina de rezolvat și mai puțin la contextul social. Pentru a depăși acest dezavantaj, un proiect VE trebuie să includă și activități precum excursiile pe teren sau întâlnirile față în față.

Pe lângă strategiile de lucru, echipamentele hardware și software sunt de asemenea importante. Unele tehnologii sunt special concepute pentru a îmbunătăți interacțiunea dintre oameni. Date empirice (e.g. Usluel și Mazman, 2009) au evidențiat beneficiile blogurilor, wiki-

urilor, podcast-urilor și rețelelor sociale pentru învățământul la distanță. De asemenea, s-a scris și despre faptul că folosirea chat-ului stimulează implicarea socială, ceea ce, la rândul său, duce la o motivație crescută (cf. Pritchard și Woollard, 2010). Cu toate acestea, se recomandă utilizarea *acelor* instrumente ICT cu care participanții sunt familiarizați cel mai bine (cf. Blanchard, 2008).

Agenția Britanică pentru Comunicații în Educație și Tehnologii a investigat rezultate ale utilizării instrumentelor ICT la mai multe materii care se predau în școli (cf. Torgerson și Zhu, 2004). Ei au comparat rezultatele elevilor care au fost instruiți, unii cu ajutorul instrumentelor ICT, iar alții fără acestea. Învățarea asistată de calculator a dus la rezultate mai bune în cadrul ortografiei, calității scrisului, dezvoltării vocabularului; nu a fost găsită nicio diferență notabilă în ceea ce privește citirea / înțelegerea discursului, în timp ce rezultatele la matematică au scăzut. Per ansamblu, s-a considerat că introducerea ICT-ului în educație a fost o decizie bună.

Un alt exemplu de utilizare a ICT-ului în sprijinul interacțiunilor de învățare prin colaborare l-au adus Mercier și Higgins în 2014. Aceștia au realizat un studiu pe 24 grupe de studenți; fiecare grupă a primit o problemă de matematică pe care să o rezolve în echipă, utilizând table multi-touch. Sarcina a fost concepută astfel încât să necesite colaborare, fiind mult prea complexă pentru a fi rezolvată de un singur elev. S-a constatat că dintre cele 12 grupe care au folosit tablele pentru a-și schița raționamentul, doar 4 grupe nu au reușit să rezolve problema. Autorii au concluzionat faptul că tablele multi-touch au potențialul de a îmbunătăți procesele de grup: „utilizarea acestei tehnologii a fost asociată cu niveluri mai ridicate de convorbire axată pe sarcini, discuții mai interactive și interacțiuni mai multe, în comparație cu grupele care au lucrat pe hârtie, și au folosit doar sisteme de tip desktop” (p.508) [trad. ns.].

O echipă care lucrează în modul virtual asigură „soluții rapide și cu costuri reduse” [trad. ns.] la problemele manageriale (cf. Ale Ebrahim și colab., 2009, p.2653); a fost demonstrat și faptul că munca virtuală „valorifică talentele și expertiza angajaților și colaboratorilor externi” (p. 2653) [trad. ns.] pentru a crește beneficiile organizației. De exemplu, grupurile care lucrează

online s-au dovedit a fi mult mai creative decât grupurile față în față (cf. Hiltz și colab., 2006); de asemenea, s-au constatat performanțe mai bune în rezolvarea problemelor în cazul grupurilor online mai mari (mai mult de 12 membri) în ceea ce privește calitatea deciziilor; acestea au fost măsurate prin cantitatea de idei, număr de idei distincte, dar și număr de idei distincte per persoană. Mai mult, s-a constatat că, spre deosebire de spațiul de lucru tradițional, axat cu precădere pe competiție (cf. Fernandez, 2008), în spațiul virtual predomină cooperarea (cf. Wicking *et al.*, 2021).

Comunicarea online oferă atât avantaje, cât și limitări. În 2008, Switzer și Hartman enumeră dezavantajele întâlnirilor sincrone după cum urmează: diversiune creată de probleme irelevante, monopolizarea timpului și a concentrării membrilor cu personalități dominante, descurajarea ideilor creative prin agresivitate și/sau din cauza a fricii de răzbunare, închiderea prematură a ședinței online pentru evitarea conflictelor, o înregistrare incompletă sau subiectivă a ședinței. Pe de altă parte, în 2009, Ale Ebrahim *et al.* enumeră următoarele probleme care trebuie abordate în comunicarea asincronă: încredere, comunicare eficientă, coeziunea echipei, predictibilitate și fiabilitate, interacțiune socială, lipsa unei interacțiuni față în față autentice și/sau motivația - care variază în funcție de membrii echipei. Mai mult decât atât, autorii sugerează faptul că anumite aspecte, foarte importante, trebuie luate în considerare atunci când se lucrează în mod virtual: (1) comunicarea regulată și în timp util, (2) feedback-ul, care conduce la construirea încrederii și angajamentului, (3) comunicarea orientată către dimensiunea socială, (4) asocierea, în rezolvarea sarcinilor, a acelor membri ai echipei care se completează reciproc, (5) rezolvarea diferențelor culturale, (6) existența unor experți care să aibă inițiativă și resurse, (7) promovarea capacității de schimbare și adaptare în rândul participanților, (8) minimizarea structurii ierarhice, (9) empatie, sensibilitate față de ceilalți membri ai echipei, (10) aprecierea punctelor de vedere și a sugestiilor acestora și (11) claritatea rolurilor și responsabilităților în cadrul proiectului VE.

Interacţiunea în mod virtual poate aduce şi impedimente în comunicare. În urma unor cercetări efectuate asupra modului în care membri unei echipe încearcă să-şi ajusteze practicile de comunicare pentru a compensa deficienţele date de tehnologie, în 2008, DeLuca *et al.* au semnalat următoarele tipuri de adaptări puse în practică în comunicarea virtuală: (1) problemele de interactivitate pot fi depăşite prin mesaje mai clare şi mai complexe; (2) limitările, cum ar fi lipsa de varietate a limbajului, şi/sau a unor indicii non-verbale, pot fi remediate prin intermediul unor mesaje mai concentrate, mai complexe şi mai neutre, iar (3) problemele legate de adaptabilitate pot fi contracarate prin mai multe mesaje mai concise, mai precise şi mai convingătoare.

Discuţia de până acum a poziţionat ICT-ul ca un element de legătură, o verigă esenţială între ICC şi VE: în contextul proiectelor VE, dobândirea şi dezvoltarea ICC-ului depinzând de cantitatea şi calitatea instrumentelor virtuale/electronice (hardware şi software) implicate. Importanţa şi impactul lor asupra aspectelor sociale ale comunicării şi colaborării sunt probleme aflate încă în dezbateră în literatura de specialitate.

Premisa cheie a discuţiei se referă la capacitatea instrumentelor ICT de a permite unei echipe dispersate din punct de vedere geografic să-şi desfăşoare activitatea ca şi cum membrii ei ar fi faţă în faţă (cf. Ale Ebrahim *et al.*, 2009). De exemplu, printre cele mai populare instrumente folosite de echipele virtuale se numără formularele de vot – utilizate în principal în brainstorming, analiză şi evaluare, precum şi instrumente de comunicare (cf. Hiltz *et al.*, 2006). Printre instrumentele ICT care s-au dovedit a fi foarte eficiente într-o echipă care lucrează exclusiv în modul virtual sunt platformele de găzduire concepute pentru schimbul de cunoştinţe şi/sau expertiză (cf. Ale Ebrahim *et al.*, 2009); printre aceste instrumente se numără şi platforma eTwinning, discutată în detaliu în Capitolul 4.

În această lucrare ne interesează doar să determinăm, retrospectiv, rolul instrumentelor ICT în sprijinul proiectelor virtuale. Sperăm că în Capitolul 3 am fost convingători în legătură cu

faptul că ICT-ul este esențial pentru comunicarea la distanță, în diverse domenii de interes. Să fi avut dreptate Hockly (2014), când a susținut că nu tehnologia, ci activitățile proiectate determină succesul unui proiect VE? Aceste aspecte reprezintă principala preocupare în Capitolul 4.

Pe baza fundamentului teoretic dezvoltat în Capitolele 1, 2, și 3, în Capitolul 4 sunt analizate proiectele eTwinning, urmărind ca, în final, să se determine relația dintre VE și ICC – obiectivul principal al cercetării de față. Analiza în cauză a necesitat o identificare preliminară a celor trei elemente cheie: VE, ICC și ICT, în fiecare din cele 62 proiecte din corpusul studiat.

Capitolul 4 începe cu descrierea modului în care au fost colectate datele și a corpusului, după care urmează prezentarea cadrului analitic pe care se bazează măsurarea relației dintre VE și ICC, iar apoi sunt introduse formulele și coeficienții care apar în calcule - pe baza cărora am interpretat rezultatele. În continuare am ales un proiect eTwinning pentru exemplificarea metodei de analiză și a modului în care au fost atribuite valorile pentru elementele cheie ICC, VE și ICT.

Cadrul analitic utilizat în analiza proiectelor constă în 5 caracteristici care alcătuiesc conceptul de ICC (caracteristici detaliate în Capitolul 2) și 17 categorii de activități concepute pentru modul de lucru VE (cele 30 de tipuri de activități VE specifice identificate în Capitolul 1 au fost grupate, după similitudine, în 17 categorii). Ele sunt variabilele independente și dependente în formulele introduse în calcule. Deoarece în multe dintre proiectele eTwinning caracteristicile ICC fie au fost etichetate greșit, fie au fost absente, platforma teoretică creată în Capitolul 2 a ajutat la corectarea și/sau identificarea acestora.

Folosind IBM SPSS 23, C++ și formulele de calculul statistic am obținut rezultate numerice reprezentând (1a) rolul jucat de VE în dezvoltarea ICC prin intermediul analizei de corelație Pearson, și (2a) potențialul pe care VE îl are în dezvoltarea ICC, cu ajutorul analizei de regresie liniară. Această secțiune mai include și o analiză în detaliu a (1b) rolului fiecărei activități VE în dezvoltarea fiecăreia dintre cele 5 componente ICC cu analiza corelației Spearman și (2b) potențialului pe care VE îl are în dezvoltarea fiecăreia dintre cele 5

componente ICC, determinate prin intermediul analizei de regresie logistică. În plus, efectul fiecărei activități VE asupra ICC-ului a fost calculat prin tot prin analiza de regresie logistică.

Analiza de regresie a făcut posibilă prognozarea, pornind de la activitățile VE, a acelor componente ICC care ar putea beneficia cel mai mult de impactul activităților respective. Reciproc, pornind de la un set predefinit de obiective ICC, regresia permite determinarea activităților VE cu gradul de eficiență cel mai mare în realizarea lor. Cele două formule de regresie utilizate au fost validate prin compararea valorilor calculate cu obiectivele/activitățile anunțate în fiecare proiect eTwinning.

Rezultatele derivate din corpusul românesc au indicat faptul că, într-adevăr, VE promovează achiziția și dezvoltarea ICC. Acest lucru este în concordanță cu datele empirice consemnate în literatura de specialitate. Pe baza proiectelor eTwinning analizate, rezultatele indică faptul că, per total, VE are un impact moderat asupra dezvoltării ICC (cu un coeficient de corelație de 0,36). Defalcarea datelor a relevat variații (de la scăzut la mediu) în impactul pe care fiecare dintre cele 17 tipuri de activități VE îl are asupra dezvoltării fiecăreia dintre cele 5 componente ICC.

Trei limitări ale acestui studiu trebuie menționate. Prima se referă la colectarea datelor. Platforma eTwinning pe care am investigat-o (din 2006 până în 2020) le-a permis eTwinning-urilor să-și facă publice activitățile VE doar parțial sau chiar deloc. Pe noua platformă eTwinning (cea lansată în iulie 2022) toate activitățile sunt în mod implicit private.

A doua limitare constă în interpretarea datelor statistice. Se știe faptul că statisticile determină doar tendința generală, fără a furniza rezultate exacte. Acesta este motivul pentru care cercetarea de față servește drept un ghid, nu o rețetă pentru asocierea activităților VE cu obiectivele ICC. Cu alte cuvinte, rezultatele raportate în lucrarea de față au fost validate de mai mult de jumătate dintre proiectele din corpusul nostru, dar nu de toate. Mai exact, cel mai mic

procent de clasificare corectă (concordanță între ceea ce s-a anunțat că se va face în proiect și ceea ce s-a obținut prin calcule că se poate realiza) este 56,5, iar cel mai mare, 96,8.

A treia limitare se referă la utilizarea formulelor: maparea activităților VE cu obiectivele ICC ar trebui să țină cont de rezultatele ambelor calcule, și de corelație și de regresie. Recomandăm asocierea sarcinilor VE cu obiectivele ICC care au dat coeficienți de corelație pozitivi. Nerespectarea acestui lucru poate duce la rezultate neașteptate ale regresiei, care, la rândul lor, invalidează prognoza.

În ciuda acestor limitări, cercetarea de față contribuie semnificativ la consolidarea cunoștințelor în domeniu; prin valorificarea experienței acumulate anterior ea oferă o bază mai solidă pentru elaborarea viitoarelor proiecte internaționale, conform rezultatelor obținute din prelucrarea statistică a datelor. Ca atare, demersul nostru este relevant pentru profesorii și designerii de proiecte educaționale, în special pentru cei cu mai puțină experiență în elaborarea proiectelor. Deși ICC este o parte indispensabilă a oricărui proiect internațional de colaborare, profesorii încă nu știu exact ce implică aceasta și cum poate fi promovată în rândul cursanților lor. Prezenta cercetare propune un ghid și un instrument ușor de utilizat, care facilitează cea mai potrivită asociere între scopuri și activități, cu efect pozitiv asupra rezultatelor învățării. După cum se demonstrează în Anexa 3, acest instrument permite profesorului să-și aleagă activitățile VE pornind numai de la componentele ICC vizate și, invers, pornind de la o serie de activități VE, să-și poată determina componentele ICC care pot fi dezvoltate de către acestea.

Această cercetare se bazează doar pe datele colectate din proiectele eTwinning cu participare românească. Cu toate acestea, ea deschide calea spre studii care pot reproduce același demers, fie prin extinderea corpusului românesc, fie prin includerea datelor culese din proiecte internaționale dezvoltate în alte contexte culturale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- ALE EBRAHIM Nader, AHMED Shamsuddin, TAHA Zahari, 2009, *Virtual Teams: a Literature Review*, Australian Journal of Basic and Applied Sciences, vol. 3, no. 3, 2653-2669.
- AUWALU Abba Issa, ALI-GARGA Fatima Zara, YUNUSA Muhamad, 2015, *The Meaning and Theories of Intercultural Communication*, doi: 10.13140/RG.2.2.14026.36806, https://www.researchgate.net/publication/309155695_The_Meaning_and_Theories_of_Intercultural_Communication, downloaded in August 2021.
- BERNERS-LEE Tim, 1998, *What the semantic web isn't but can represent*. <http://www.w3.org/DesignIssues/RDFnot.html>, downloaded in May 2024.
- BLANCHARD Anita L., 2008, *Definition, Antecedents, and Outcomes of Successful Virtual Communities*, In Ned KOCK (Ed), *Encyclopedia of E-Collaboration*, 126-132, U.K., London: Information Science Reference.
- CANALE Michael A., SWAIN Merrill, 1980, *Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing*, Applied Linguistics, vol. 1, no. 1, 1–47, https://www.researchgate.net/profile/Merrill-Swain/publication/31260438_Theoretical_Bases_of_Communicative_Approaches_to_Second_Language_Teaching_and_Testing/links/0c960516b1dadad753000000/Theoretical-Bases-of-Communicative-Approaches-to-Second-Language-Teaching-and-Testing.pdf, downloaded in December 2020.
- COLE Michael, 1996, *Cultural psychology: A once and future discipline*, Tlic Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, <https://lchcautobio.ucsd.edu/wp-content/uploads/2015/10/Cole-1996-Putting-Culture-in-the-Middle.pdf>, downloaded in May 2024.
- DELUCA Dorrie, GASSON Susan, KOCK Ned, 2008, *Virtual Teams Adapt to Simple E-Collaboration Technologies*, In Ned KOCK (Ed), *Encyclopedia of E-Collaboration*, 699-705, Information Science Reference, U.K., London.
- DESANCTIS Gerardine, GALLUPE R.Brent, 1987, *A foundation for the study of group decision support systems*, Management Science, vol. 33, no. 5, 589–609, <http://dx.doi.org/10.1287/mnsc.33.5.589>.
- DOOLY Melinda, 2007, *Choosing the appropriate communication tools for an online exchange*, In Robert O'DOWD, (Ed) *Online intercultural exchange. An introduction for foreign language teachers*, 213-234, Clevedon: Multilingual Matters, https://www.academia.edu/26876251/Chapter_Choosing_the_Appropriate_Communication_Tools_for_an_Online_Exchange, downloaded in May 2024.

- EUROPEAN COMMISSION, 2020, *Erasmus + Virtual Exchange. Intercultural Learning Experience. Handbook for International Relation Officers*,
https://europa.eu/youth/sites/default/files/eyep/eve/attachments/eve_-_handbook_for_iros.pdf, downloaded in May 2020.
- FERNANDEZ Amyris, 2008, *Cultural Influences on Virtual Teamwork Collaboration*, In Ned KOCK (Ed), *Encyclopedia of E-Collaboration*, 637-644, Information Science Reference, U.K., London.
- HANNA Barbara E., DE NOOY Juliana, 2009, *Learning Language and Culture via Public Internet Discussion Forums*, Palgrave Macmillan, New York, DOI: 10.1057/9780230235823.
- HILTZ Starr Roxanne, FJERMESTAD Jerry, OCKER Rosalie J., TUROFF Murray, 2006, *Can Software Tools and Structuring of Social Processes Enhance Performance?*, in Dennis GALLETTA, Ping ZHANG (Eds), *Human-computer interaction and management information systems: applications*, 119-142, Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- HOCKLY Nicky, 2014, *Online intercultural exchanges*, *ELT Journal*, vol. 69, no. 1, 81-85, DOI: 10.1093/elt/ccu061,
https://www.researchgate.net/publication/282496559_Online_intercultural_exchanges, downloaded in May 2021.
- HOFSTEDE Geert, HOFSTEDE Gert Jan, MINKOV Michael, 2010, *Cultures and Organizations SOFTWARE OF THE MIND Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*, McGraw Hill.
- KATZ Irvin R., MACKLIN Alexius Smith, 2013, *Information and Communication Technology (ICT) Literacy: Integration and Assessment in Higher Education*, *Systemics, Journal of Systemics Cybernetics and Informatics*, vol. 5, no. 4, 50-55,
https://www.researchgate.net/publication/255591791_Information_and_Communication_Technology_ICT_Literacy_Integration_and_Assessment_in_Higher_Education, downloaded in February 2022.
- KAUFFMANN, David, CARMI, Golan, 2014, *How Team Leaders Can Use ICT to Improve Trust Among Virtual Teams to Increase Collaboration*, *International Journal of Engineering and Innovative Technology (IJEIT)* vol. 3, no. 9,
https://www.ijeit.com/Vol%203/Issue%209/IJEIT1412201403_36.pdf, downloaded in May 2024.
- KILIAN Darlene A., 2016, *Providing 21st Century Skills through Telecollaboration 2.0: Uniting Technology Enhanced Language Learning with Intercultural Communication at the University Level*,
https://www.academia.edu/33737153/Providing_21st_Century_Skills_through_Telecollaboration_2_0_Uniting_Technology_Enhanced_Language_Learning_with_Intercultural_Communication_at_the_University_Level, downloaded in May 2020.

- KOCK Ned, 2008, *A Basic Definition of E-Collaboration and its Underlying Concepts*, In Ned KOCK (Ed), *Encyclopedia of E-Collaboration*, 48-53, Information Science Reference, London, DOI:10.4018/978-1-59904-000-4.CH008.
- LINDNER Rachel, MÉNDEZ GARCIA Maria del Carmen, 2014, *The Autobiography of Intercultural Encounters through Visual Media: exploring images of others in telecollaboration*, *Language, Culture and Curriculum*, vol. 27, no. 3, 226-243, DOI: 10.1080/07908318.2014.977910.
- LOTHERINGTON Heather, RONDA Natalia, 2014, *2B or Not 2B? From Pencil to Multimodal Programming: New Frontiers in Communicative Competencies*, In Janel Petters GUIKEMA, Lawrence WILLIAMS (Eds), *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education*, CALICO Monograph Series, Volume 12, Texas: Texas State University, U.S.A., https://www.researchgate.net/publication/344822561_2B_or_not_2B-final-2014, downloaded in May 2024.
- MERCIER Emma, HIGGINS Steven, 2014, *Creating joint representations of collaborative problem solving with multi-touch technology*, *Journal of Computer Assisted Learning*, 30, 497–510, DOI: 10.1111/jcal.12052, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jcal.12052>, downloaded in May 2024.
- NCES, s.a, *Fast Facts: Distance Learning*, *National Center for Education Statistics, U.S. Department of Education*, <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=80> downloaded in May 2020.
- O'DOWD Robert, 2013, *The competences of the telecollaborative teacher*, *The Language Learning Journal*, DOI: 10.1080/09571736.2013.853374, https://www.researchgate.net/publication/272037687_The_Competerences_of_the_Telecollaborative_Teacher, downloaded in May 2020.
- O'DOWD Robert, 2017, *Virtual Exchange and internationalising the classroom*, *Training Language and Culture*, vol. 1, no. 4, 8-24, DOI: 10.29366/2017tlc.1.4.1, https://www.researchgate.net/publication/327956545_Virtual_Exchange_and_internationalising_the_classroom, downloaded in May 2022.
- O'DOWD Robert, 2021, *Virtual exchange: moving forward into the next decade*, *Computer Assisted Language Learning*, vol. 34, no. 1, 209-224, DOI: 10.1080/09588221.2021.1902201, https://www.researchgate.net/publication/350769731_Virtual_exchange_moving_forward_into_the_next_decade, 1-17, downloaded in April 2022.
- OECD, 2020, *VET in a time of crisis: Building foundations for resilient vocational education and training systems*, *Policy Brief*, Paris, https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=132_132718-fdwmrqsgmy&title=VET-in-a-time-ofcrisis downloaded in May 2020.

- PRITCHARD Alan, WOOLLARD John, 2010, *Psychology for the Classroom: Constructivism and Social Learning*, Routledge.
- ROTHSTEIN Richard, JACOBSEN Rebecca, 2006, *The Goals of Education*, Education, Phi Delta Kappan, vol. 88, no. 4, 264-272, <https://doi.org/10.1177/003172170608800405> downloaded in December 2020.
- RUTHERFORD Jonathan, 1990, *The Third Space. Interview with Homi Bhabha*, In Jonathan RUTHERFORD (Ed), *Identity: Community, Culture, Difference*, 207-221, London: Lawrence and Wishart, <https://pdfcoffee.com/qdownload/the-third-space-interview-with-homi-bhabha-pdf-free.html>, downloaded in May 2024.
- SCHLEICHER Andreas, 2020, *The impact of Covid-19 on education - insights from education at a glance 2020* @OECD 2020, <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>, downloaded in December 2020.
- STRAUS Susan G., MCGRATH Joseph E., 1994, *Does the Medium Matter? The Interaction of Task Type and Technology on Group Performance and Member Reactions*, Journal of Applied Psychology, vol. 79, no. 1, 87-97.
- SWITZER Jamie S., HARTMAN Jackie L., 2008, *E-Collaboration Using Group Decision Support Systems in Virtual Meetings*, In Ned KOCK (Ed), *Encyclopedia of E-Collaboration*, 204-209, Information Science Reference, U.K., London.
- TELLA Seppo, 1991, *Introducing International Communications Networks and Electronic Mail into Foreign Language Classrooms: A Case Study in Finnish Senior Secondary Schools*, University of Helsinki, Department of Teacher Education Research Report 95, https://www.researchgate.net/publication/275039365_Introducing_International_Communications_Networks_and_Electronic_Mail_into_Foreign_Language_Classrooms_A_Case_Study_in_Finnish_Senior_Secondary_Schools, downloaded in December 2020.
- THORNE Steven L., 2008, *Transcultural communication in open Internet environments and Massively Multiplayer Online Games*, In Sally Sieloff MAGNAN (Ed), *Mediating Discourse Online*, 305-327, Amsterdam: John Benjamins.
- TORGERSON Carole, ZHU Die, 2004, *Evidence for the effectiveness of ICT on literacy learning*, In Richard ANDREWS (Ed), *The Impact of ICT on Literacy Education*, 34-68, RoutledgeFalmer, London, https://www.academia.edu/38701422/The_Impact_of_ICT_on_Literacy_Education, downloaded in May 2024.
- USLUEL Yasemin Koçak, MAZMAN Sacide Güzin, 2009, *Adoption of Web 2.0 tools in distance education*, Procedia – Social and Behavioral Sciences, vol. 1, no. 1, 818–823, https://www.researchgate.net/publication/222944678_Adoption_of_Web_2_0_tools_in_distance_education/link/02e7e5264ecdf81a5d000000/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7Im

[ZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19](#),
downloaded in May 2024.

WICKING Paul, BARRERA Justin, SUZUKI Singe, 2021, *International Virtual Exchange: Task Design, Implementation and Assessment*, Meijo University journal of the Faculty of Foreign Studies, vol. 4, no. 1, 61-71, <https://cir.nii.ac.jp/crid/1520009409867452288>,
downloaded in December 2022.

SURSE ONLINE

- (1) <https://lege5.ro/gratuit/gm3denbzgy/fisa-de-evaluare-autoevaluare-pentru-acordarea-titlului-de-colegiu-national-colegiu-unitatilor-de-invatamant-preuniversitar-metodologie?dp=gy2dsnztheyte>